

GYORSTALPALÓ TÁRLAT ERDÉLYRŐL 36 KÖLTEMÉNYBEN

Gömöri György: *Erdélyi arcok*

■ Ha figyelmes a szemlélő, észreveheti, hogy az *Erdélyi arcok* című kötet borítója egy domborzati térkép, amelyen megannyi ponttal és vonallal jelölt ember-, település- és nemzetsors olvad eggyé. A kötetben keveredik kétféle alkotóművészet, az olvashatóvá meg láthatóvá tevés művészete. Ahogy a befogadó olvassa a kronologikusan felsorakoztatott verseket, egy gyorstalpaló tárlat kellős közepén találja magát. A versek mellett különböző illusztrációkat, portrékat, tájképeket és térképrészleteket is felvonultat a kötet. Gömöri György erre a tárlatra hívja meg az olvasót, hogy együtt, egy kollektívvé váló tudatként tekintsék át Erdély történelmét és arcait.

A kötet budapesti bemutatóján Mézszáros Sándor kiemelte: milyen szép történet, hogy Csíkszeredában jelent meg egy angliai költő legújabb verseskönete, hiszen nem az tagolja az irodalmat, hogy hol élünk, a fontos az, hogy tudunk egymásról. Gömöri György és Erdély kapcsolata 1956 nyarán kezdődött, ekkor töltött több időt Erdélyben Dsida-kutatóként. Ugyancsak 1956-ban, a forradalom során hagyta el szülőföldjét, Magyarországot.

Az *Erdélyi arcok* költeményei az erdélyi történelem rég elfeledett és távoli hagyományait teszik jelenvalóvá. Gömöri György költőként is az erdélyi történelem és protestáns hagyomány szenvedélyes olvasója.

A kötet tematikus válogatást kínál Gömöri György már publikált verseiből, így Erdély-mániájának a gyümölcse. A teljességre törekvés vágya jellemzi: az erdélyi magyar fejedelemségek udvartartásától kezdve a kommunista és iparosított Kolozsvár fojtó levegőtlenségével bezárólag tekinti át az erdélyi magyar történelmet. Az empátiás mesélő archaizáló

hangja és kortárs reflexiója kalauzol végig minket ezen a tárlaton. A kötet végén szereplő *Jegyzetek* fejezetcím alatt minden alkotás kontextusát jelöli a költő, hogy felismerhetőbbé váljon az intertextus. A kontextusjelölő utolsó fejezet alapján teszem következő megállapításomat: ez a gyűjtemény egy elit és kultúráját alaposan ismerő olvasórétegnek íródott, hiszen ki tudja, ha nem a 16. századi önéletírásokban jártas olvasó, hogy a szárnyasegér a denevért hivatott jelölni (bár itt az alkotás szárnyasegérrel is működik):

„este pedig bálban voltam én
szárnyasegérnek öltözötten
egy hattyt megudvaroltam”.

(*Vásár Párizs városában*)

Nem csoda, hogy ennyire autentikus módon rögzít jeleneteket Gömöri György, hogy mintegy szakmai odafordulással írja verseit, hiszen irodalomtörténész volta és a tudományos munkák szerkezeti meghatározottsága be is szippanthatja az embert. Nem kultuszépítő verseket tartalmaz a kötet, hanem a tudós által kedvelt témakörben végzett kutatásának eredményeit hozza felszínre.

A kiadvány tükröt tart: bemutatja, hogyan alakult 400-500 éven keresztül a magyar költészeti hagyomány. Vannak versek, amelyek a verses kisepikai műfaj kategóriába illenek, és amelyeknél a verses forma kissé erőltetett, művies, vannak versek, melyek levélátiratok, vannak versek, melyeket útinapló-bejegyzés inspirált.

Néhány versében apokrif történelmi tényeket közöl Gömöri György, amiket bármelyik 21. századi tékozló és dorbézoló ifjú is megszívlelhet. Üzenetet közvetít, senki sem tökéletes:

„Így van ez ha egy fejedelem impotens hiába húzatja talján zenészekkel hiába színészkedik hetvenkedik attól még vetetlen marad a nászág és bár oppelből még van visszatérés ami elpocsékolt vissza nem kapható s martalékul marad az ország”.

(*Glossza Szamosközyhöz*)

A már-már szociografikus hűség igénye lineáris szerkezetet eredményez a kötetben, Gömöri György a 20. századig ér el az alkotások kronológiájában, a kortárs intertextusok rögzítése ránk marad. Kányádi Sándor stílusát idézi meg a következő versrészlet Szepsi Csombor útja mellett:

„[...] Iszonyú sötétség vett körül s a mennydörgés-csattogás-ropogás meg a kötelek csikorgása bennem is nem tagadom: halálfélelmet keltett [...] – Isten az én kőváram ő életemnek oltalma egyedül benne bízom –”

(*Vihar a tengeren: Szepsi Csombor naplójából*)

A várakozás feszültsége hatja át a vers egész szövetét, akár *A ház előtt egész éjszaka* című Kányádi-verset: „úgy hallottam mintha / eleredt volna az eső / és nem esik kérdezte / nem esik mondtam és / ott van-e még / ott állt égő stoplámpával / mintha csak akkor / érkezett volna mintha / éppen indulni akart volna / ott áll most is pedig / már hajnalodik ott áll”. Bizonytalan a helyzet, akár viharban a tengeren. Az emberi végeesség áll szemben az isteni örökkévalósággal Szepsi Csombor naplórészletében és Kányádi Sándor *Va-laki jár a fák hegyén* című versében is:

„én félek még s reménykedem: / ez a megtartó irtalom”.

Gömöri György rámutat a történelmi múlt jelenlétére az azt már elfeledni látszó emberek jelenében, a tragikus és kevésbé tragikus oldalát is ismerteti, néha már-már Mikes Kelemen humorát megidévezve, mely egy másfajta humor, csipetnyi öniróniával fűszerezve:

„jobb lett volna Jaroslávban mint egyedül Jászvásárban – de már aki gályarab, önszántából is marad”.

(*Mikes-töredék*)

Itt a beszélő Mikest újraértelmezve sem kínál megoldást a magyar kulturális tudat átrendeződésére vonatkozóan, sőt mintegy beletörődik saját helyzetébe, a történelem hirdetője szerepének hálátlanságába.

Ezzel az Erdély történelméről szóló tárlat a végéhez ért, és ahogyan a költő Szenci Molnár Albert néhány példamondatával él, úgy én is megteszem:

„Mi újság Budában? Semmi. Bagoly is bíró barlangjában.”

(*Példamondatok*)

Ami pedig a jövőt illeti: az *Erdélyi arcok* tárlat következő kiállító helyszínének javasolom a Bölcsészettudományi Kart, ahol a könyv bizonyos verseinek felvétele indokolt lenne a magyar irodalomtörténet barokk és 1700–1849 közötti korszakáról szóló előadásainak bibliográfiájába, hiszen Bethlen Gábor, Kemény János és Tótfalusi Kis Miklós, Petőfi Sándor és Bem József intertextusait is olvashatjuk. Figyelem: ez nem szórakoztató ponyva! Történelem.

Kovács Boglárka